

TRAJA SUSEDIA VÝCHODNÉHO PARTNERSTVA V ZAKAUKAZSKU

Politika Východného partnerstva EÚ prijatá v roku 2009 zahŕňa šesť krajín bývalého Sovietskeho zväzu: Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Gruzínsko, Moldavsko a Ukrajinu. Partnerstvo vzniklo v roku 2009 s cieľom podporovať snahy o politické, sociálne a hospodárske reformy v týchto krajinách zamerané na zvýšenie demokratizácie, zlepšovanie dobrej správy, energetickej bezpečnosti, ochrany životného prostredia a hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Všetky členské krajiny (okrem Bieloruska, ktorého členstvo je pozastavenú) sú súčasťou Parlamentného zhromaždenia Euronest.

Európsky parlament má Delegáciu pre vzťahy s krajinami Zakaukazska, ktorá vykonáva dohľad nad Parlamentným výborom pre pridruženie s Gruzínskom, Parlamentným výborom pre partnerstvo s Arménskom a Parlamentným výborom pre spoluprácu s Azerbajdžanom, a monitoruje prácu osobitného zástupcu EÚ pre Zakaukazsko a krízu v Gruzínsku (OZEÚ).

GRUZÍNSKO

Gruzínske prezidentské voľby v roku 2018 a parlamentné voľby v roku 2016 priniesli víťazstvo novej koalície Gruzínsky sen (GS) a potvrdili euroatlantickú orientáciu krajiny. Dohoda o pridružení medzi EÚ a Gruzínskom, ktorej súčasťou je prehĺbená a komplexná zóna voľného obchodu (DCFTA), nadobudla platnosť 1. júla 2016. Gruzínsko vynaložilo značné úsilie z hľadiska zosúladenia svojich právnych predpisov s normami EÚ, čo viedlo okrem iného k zrušeniu vízovej povinnosti na krátkodobý pobyt v schengenskom priestore od marca 2017. EÚ je najväčším obchodným partnerom Gruzínska a predstavuje približne 27 % jej celkového obchodu (2018). Finančná podpora EÚ sa zameriava na hospodársky rozvoj, dobrú správu vecí verejných, pohyb ľudí a vzdelávanie. V rámci nástroja európskeho susedstva sa finančné prostriedky na roky 2017 – 2020 odhadujú na 371 až 453 miliónov EUR.

Gruzínska demokracia však naďalej trpí veľkou polarizáciou politického života (čo sa odráža aj na štruktúre médií) a pretrvávajúcim napätím medzi vládnucou koalíciou a opozíciou, pričom sa opakujú obvinenia zo selektívnej spravodlivosti a politicky motivovaných protikorupčných kampaní. Túto polarizáciu ešte zhoršil proces ústavnej reformy v rokoch 2017 – 2018. Tento proces napriek tomu viedol k úspešnému ukončeniu vývoja gruzínskeho politického systému smerom k parlamentnému systému

s plným proporčným zastúpením z roku 2024 a v tejto súvislosti ho kladne posúdila tak Benátska komisia Rady Európy, ako aj Európska únia.

Gruzínci, ktorí sú konfrontovaní s pomalou, ale pokračujúcou anexiou Južného Osetska a Abcházska Ruskom, upínajú svoju nádeje na priblíženie sa k EÚ a NATO. EÚ zdôrazňuje dôležitosť mierového riešenia patovej situácie v regiónoch Južné Osetsko a Abcházsko, ako aj rešpektovania územnej celistvosti Gruzínska. EÚ podporuje úsilie o nájdenie riešenia konfliktu prácou osobitného zástupcu EÚ, pozorovateľskej misie EÚ a nástrojom EÚ na podporu stability a mieru, a tým dopĺňa medzinárodné rokovania v Ženeve. Výročný strategický bezpečnostný dialóg medzi EÚ a Gruzínskom je prejavom dôvery vo vzťahoch medzi oboma stranami. Gruzínsko takisto významne prispelo k viacerým operáciám spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky (SBOP) EÚ na základe rámcovej dohody o účasti Gruzínska, ktorá nadobudla platnosť v roku 2014.

A. Pozícia Európskeho parlamentu a medziparlamentná spolupráca

8. schôdza Parlamentného výboru pre pridruženie medzi EÚ a Gruzínskom sa uskutočnila v marci 2019. Na stretnutí bolo prijaté záverečné vyhlásenie a odporúčania, v ktorých sa zdôrazňuje pokrok v oblasti harmonizácie a prebiehajúcich reforiem, pričom sa vyzýva na ďalšie úsilie v oblastiach, medzi ktoré patria nezávislosť a efektívnosť súdnictva, pracovné právo a nediskriminácia. V znení sa tiež uvádza, že Európsky parlament plne podporuje nezávislosť, zvrchovanosť a územnú celistvosť Gruzínska v rámci jeho medzinárodne uznaných hraníc. Parlament vo svojom [uznesení](#) z novembra 2018 o vykonávaní dohody o pridružení uvítal „trvalé výsledky v oblasti reforiem a pokrok dosiahnutý pri vykonávaní dohody o pridružení a prehĺbení a komplexnej zóny voľného obchodu (DCFTA)“.

B. Pozorovanie volieb

Gruzínsko navštívili delegácie Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE ODIHR), ktorý zahŕňa aj poslancov Európskeho parlamentu a monitoruje parlamentné, prezidentské a miestne voľby v krajine. Parlamentné voľby v roku 2016 boli vyhodnotené ako všeobecne demokratické a spravodlivé, napriek niektorým procesným chybám a obvineniam zo zavražďovania. Strana GS vyhrala, pričom si zaistila ústavnú väčšinu (75 % poslancov), ktorá je potrebná na schválenie zmeny ústavy. Prezidentské voľby v roku 2018 boli kritizované OBSE a EÚ za zneužitie administratívnych zdrojov, závažnú polarizáciu súkromných médií a negatívnu kampaň.

ARMÉNSKO

Vzťahy EÚ a Arménska sú nevyjasnené, ale možno nastal čas na nový začiatok. Na jednej strane sa Arménsko rozhodlo vstúpiť do Eurázijskej hospodárskej únie (EAHÚ) s Bieloruskom, Kazachstanom a Ruskom krátko pred tým, ako únia nadobudla platnosť 1. januára 2015, čím sa ukončil proces rokovaní o dohode o pridružení s EÚ. Na druhej strane v decembri 2015 sa začali rokovania o novej dohode medzi EÚ a Arménskom založenej na hodnotách EÚ, ale zároveň zlučiteľnej s novými záväzkami Jerevanu voči EAHÚ, a vďaka pragmatizmu, ktorý prejavili obe strany, viedli tieto rokovania k rýchlemu uzatvoreniu komplexnej a posilnenej dohody o partnerstve. Dohoda sa dočasne vykonávala od júna 2018 až do jej ratifikácie všetkými členskými štátmi EÚ.

Politická situácia v Arménsku sa radikálne zmenila v máji 2018, keď pokojné pouličné protesty proti Republikánskej strane Arménska (RSA) dovedli k moci opozičného lídra Nikola Pašiniana (tzv. nežná revolúcia). Predčasné parlamentné voľby v decembri 2018 viedli k jednoznačnému víťazstvu bloku nového premiéra s viac ako 70 % hlasov, zatiaľ čo RSA nedosiahla hranicu 5 % pre vstup do parlamentu, čo poukazuje na úroveň podpory ľudí pre zmenu. Nová vláda čelí mnohým výzvam, najmä pokiaľ ide o hospodársky rozvoj a v programe reforiem o oblasť právneho štátu, transparentnosti a boja proti korupcii. Podpora EÚ Arménsku sa poskytuje najmä v rámci nástroja európskeho susedstva s orientačným pridelením 144 až 176 miliónov EUR plánovaných na roky 2017 – 2020.

Arménsko je už vyše 30 rokov účastníkom zdĺhavého konfliktu s Azerbajdžanom v súvislosti so štatútom regiónu Náhorný Karabach, pričom napätie nedávno dosiahlo najvyššiu úroveň od roku 1994 počas tzv. štvordňovej vojny v apríli 2016. Vzťahy s Tureckom sú chladné, keďže Turecko podmieňuje opätovné otvorenie svojej hranice s Arménskom pokrokom v riešení konfliktu o Náhorný Karabach. EÚ uvítala nedávne kontakty medzi prezidentmi a ministrami zahraničných vecí Azerbajdžanu a Arménska a zavedenie opatrení na zníženie napätia pozdĺž arménsko-azerbajdžanskej hranice a kontaktnej línie Karabach – Azerbajdžan.

A. Pozícia Európskeho parlamentu a medziparlamentná spolupráca

Európsky parlament udelil súhlas s dohodou CEPA v júli 2018 so sprievodným [uznesením](#), v ktorom zároveň vyjadrilo uznanie obyvateľom Arménska za pokojnú výmenu moci. V súlade s komplexnou a posilnenou dohodou o partnerstve sa parlamentný výbor pre spoluprácu transformoval na parlamentný výbor pre partnerstvo. Inauguračná schôdza sa uskutočnila v októbri 2018. Výsledné spoločné vyhlásenie sa zameriava najmä na vykonávanie komplexnej a posilnenej dohody o partnerstve, demokraciu, právny štát a otázky dobrej správy vecí verejných, ako aj na výzvy v oblasti regionálnej bezpečnosti. V apríli 2015 prijal Európsky parlament [uznesenie](#) o 100. výročí genocídy Arménov.

B. Pozorovanie volieb

Poslanci Európskeho parlamentu navštívili Arménsko ako súčasť volebných pozorovacích misií OBSE ODIHR niekoľkokrát a zúčastnili sa aj na predčasných parlamentných voľbách v roku 2018. Organizácia volieb v Arménsku sa výrazne zlepšila. Voľby v roku 2018 boli pozitívne hodnotené ako dobre zorganizované a s minimálnymi nezrovnalosťami, a delegácia Európskeho parlamentu [pozorovala](#) výrazný pokles, pokiaľ ide o nesprávny volebný postup.

AZERBAJDŽAN

Rokovania o komplexnej dohode medzi EÚ a Azerbajdžanom sa začali vo februári 2017. Táto nová dohoda sa bude zaoberať obchodom, energetikou a inými osobitnými otázkami vrátane podmienok na možné vytvorenie budúceho bezvízového režimu. Mala by obsahovať ustanovenia o spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike (SZBP) a záležitostiach mimo SZBP vrátane ustanovení o demokracii, právnom štáte a základných právach. EÚ je hlavným obchodným partnerom Azerbajdžanu a predstavuje viac ako 40 % celkového obchodu krajiny (2018), a to najmä z dôvodu

vývozu ropy do EÚ. Vývoz energie z Azerbajdžanu do EÚ sa pravdepodobne zvýši po dokončení projektu južného koridoru zemného plynu, ktorého cieľom je priviesť do Európy zemný plyn z Kaspického mora.

Azerbajdžan sa v indexe demokracie spoločnosti Economist Intelligence Unit Index umiestnil na 149. mieste spomedzi 167 krajín a v správe o slobode vo svete za rok 2018 je klasifikovaný ako „neslobodná“ krajina. Prezident Ilham Alijeva, v súčasnosti vo svojom štvrtom volebnom období, vystriedal v roku 2003 svojho otca Heydara Alijeva. V roku 2016 bola ústava zmenená, okrem iného s cieľom predĺžiť funkčné obdobie prezidenta z piatich na sedem rokov a vytvoriť funkciu prvého viceprezidenta. Prezident v roku 2017 do tejto funkcie vymenoval svoju manželku.

Azerbajdžan je už vyše 30 rokov účastníkom zdĺhavého konfliktu s Arménskom v súvislosti so štatútom regiónu Náhorný Karabach, pričom napätie dosahuje najvyššiu úroveň od roku 1994 počas tzv. štvordňovej vojny v apríli 2016. EÚ neochvejne podporuje úsilie spolupredsedom Minskej skupiny OBSE a ich základné zásady z roku 2009 s cieľom vyriešiť konflikt mierovou cestou.

A. Pozícia Európskeho parlamentu a medziparlamentná spolupráca

Európsky parlament opakovane vyjadril znepokojenie v súvislosti so situáciou v oblasti ľudských práv v Azerbajdžane. V [uznesení](#) z roku 2015 Parlament vyzval azerbajdžanské orgány, aby okamžite prestali zasahovať do občianskej spoločnosti a činnosti v oblasti ľudských práv. Po intenzívnom tlaku Európskeho parlamentu a po poskytnutí humanitárnej a zdravotnej pomoci bola v roku 2015 prepustená väzená aktivistka Lejla Junusová. V [uznesení](#) z roku 2017 Parlament odsúdil únos a väznenie azerbajdžanského novinára Afgana Muchtarliho a vyjadril znepokojenie nad situáciou v oblasti médií v Azerbajdžane. V januári 2019 Parlament prijal [uznesenie](#), v ktorom vyzval na okamžité prepustenie Mehmana Husejnova, protikorupčného blogera, ako aj ďalších politických väzňov. V marci 2019 bola Husejnovovi spolu s viacerými ďalšími blogermi, novinármi a zástupcami politických strán a mimovládnych organizácií udelená milosť.

Oficiálne medziparlamentné vzťahy sa obnovili v roku 2016 po štvorročnej prestávke. 15. schôdza Parlamentného výboru pre spoluprácu medzi EÚ a Azerbajdžanom sa konala v Baku v máji 2018 a bola ukončená spoločným vyhlásením, v ktorom sa zdôrazňuje predovšetkým potenciál užších hospodárskych vzťahov a začatie rokovaní o novej dohode, význame južného koridoru zemného plynu, význame pokroku v oblasti ľudských práv a slobôd, demokracie a právneho štátu, ako aj potreba nájsť mierové a trvalé vyriešenie konfliktu v Náhornom Karabachu v čo najkratšom čase. Parlament prijal v júli 2018 uznesenie o rokovaní o novej dvojstrannej dohode, v ktorom sa zdôrazňuje, že prehĺbovanie vzťahov je podmienené tým, že Azerbajdžan bude dodržiavať základné hodnoty a zásady demokracie, právneho štátu, dobrej správy vecí verejných a ľudské práva a základné slobody.

B. Pozorovanie volieb

Poslanci Európskeho parlamentu navštívili Azerbajdžan ako súčasť volebných misíí OBSE ODIHR. Keďže všetky voľby v krajine, ktoré sa pozorovali v rámci týchto misíí, boli z hľadiska medzinárodných požiadaviek považované za nevyhovujúce, a že odporúčania neboli ešte vykonané, Parlament sa rozhodol nevyslať pozorovateľov na

parlamentné voľby v roku 2015 alebo prezidentské voľby v roku 2018. Misia ODIHR po prezidentských voľbách v roku 2018 uviedla, že voľby „sa uskutočnili v rámci reštriktívneho politického prostredia a podľa právneho rámca obmedzujúceho základné práva a slobody, ktoré sú predpokladom skutočných demokratických volieb“.

Michal Jiráček
04/2019

